

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджено сучасний стан і проблеми банківської інвестиційної діяльності в Україні, систему державних органів, що її регулюють. Запропоновано систему регуляторних заходів, які доцільно вжити Національному банку України для стимулювання банківського інвестування в розвиток економіки.

Ключові слова: банківська інвестиційна діяльність, регулювання, Національний банк України.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань сучасної української економічної науки є обґрунтування засад і механізмів розвитку інвестиційної діяльності. Особливе місце в цьому відводиться банківській системі, яка є одним із головних елементів механізму інвестиційної діяльності в економіці. Результати системного аналізу свідчать, що державні органи влади недостатньо використовують регуляторні механізми та важелі для стимулювання і розвитку банківського інвестиційного кредитування. Тому розроблення і впровадження ефективної державної політики регулювання банківської інвестиційної діяльності є першочерговим завданням держави в досягненні стратегічних цілей розвитку економіки країни.

Аналіз досліджень і публікацій із проблеми. Теоретико-методологічними аспектами державного регулювання в банківській сфері приділялася увага в наукових працях багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Проблеми державного регулювання банківської системи були предметом наукових пошуків зарубіжних дослідників: А. Бергера, С. Девіса, К. Джеймса, Б. Едвардса, Дж. Селбі, П. Роуза, К. Редхерда, П. Хорвіца, а також вітчизняних: О. Барановського, В. Гейця, Р. Гриценка, О. Дзюблюка, В. Коваленко, В. Корнеєва, І. Лютого, І. Мамонової, В. Міщенко, Л. Примостки та ін. Проте деякі питання, а саме ті, що стосуються впровадження конкретних стимулювальних кроків з боку державних органів влади щодо здійснення банківського кредитування економіки України та забезпечення результативного функціонування в Україні інвестиційних банків, залишаються ще не до кінця дослідженими і вирішеними.

Метою статті є визначення пріоритетних напрямів удосконалення державного регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Темпи економічного розвитку та ефективність функціонування фінансового ринку значною мірою визначаються інтенсивністю банківської інвестиційної діяльності у країні. Сьогодні першочерговим завданням інвестиційної діяльності в Україні є моніторинг пріоритетних сфер та об'єктів інвестування, які відповідають довготривалим національним інтересам і створення дієвих регуляторних механізмів їх стимулювання. Сучасний період економічного розвитку України, натомість, супроводжується різким скорочення державного бюджетного фінансування інвестиційного процесу та неефективним використанням інвестиційного потенціалу національної економіки.

Низькі темпи розвитку банківських інвестицій, які є стратегічно важливою складовою інвестування у країні загалом, не дозволяють говорити про наявність достатнього інвестиційного ресурсу для модернізації економіки [1] (рис. 1).

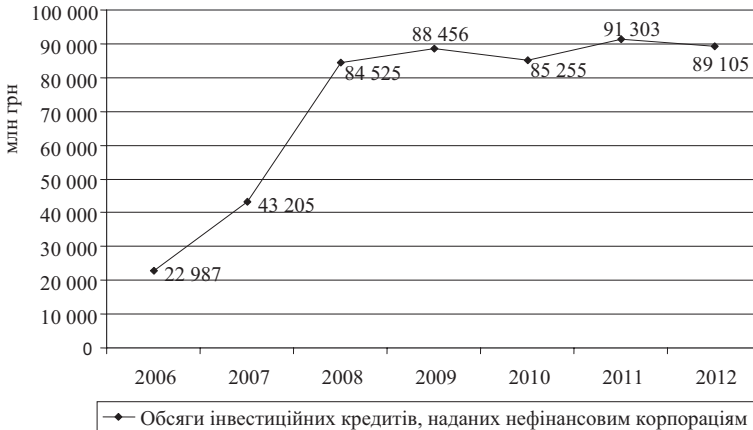


Рис. 1. Динаміка наданих інвестиційних кредитів нефінансовим корпораціям в Україні за 2006–2012 роки, млн грн

Примітка. Складено на основі даних Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

Найбільше зростання обсягу кредитів банків наданих нефінансовим корпораціям, припадав на період із 2006 до 2009 рр. За той період банки забезпечили зростання інвестиційних вкладень у сумі 239 173 млн грн, або 3,8 раза. Варто відмітити, що при цьому основна частина інвестиційних ресурсів була спрямована на будівництво, реконструкцію та оновлення нерухомості, а також придбання нових основних засобів для виробничої діяльності, підприємництва тощо. З 2009 до 2010 рр. обсяги інвестування коштів банками

значно уповільнилися через фінансово-економічну кризу. У 2012 році спостерігалось зменшення обсягу інвестицій банків нефінансовим корпораціям на 2,2 млн грн порівняно з попереднім роком [2, с. 212].

Якщо ж детальніше дослідити, яку частку займають кредити в інвестиційну діяльність до загального обсягу наданих кредитів нефінансовим корпораціям, то можна стверджувати, що вони мали загальну тенденцію до зростання протягом 2006–2009 рр. (рис. 2).



Рис. 2. Динаміка частки інвестиційних кредитів до загальної суми кредитів, наданих нефінансовим корпораціям протягом 2006–2012 років, %

Примітка. Складено на основі даних Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

Упродовж 2010–2012 рр. спостерігається значне зниження питомої ваги кредитів в інвестиційну діяльність до загального обсягу наданих кредитів, а саме на 2,12, 3,27 і 4,42% у 2010 р., 2011 р. і 2012 р. відповідно до 2009-го. Ураховуючи показники інфляції, можна стверджувати, що вже в період з 2008 року реальні банківські інвестиції знижувалися, а не зростали. Слід зазначити, що здебільшого банки надають кредити нефінансовим корпораціям в поточну діяльність [2, с. 213].

Виходячи із вищевикладеного матеріалу, можна зробити висновок про низькі темпи розвитку інвестиційної діяльності банків в Україні, які, у свою чергу, гальмують процеси економічного зростання. Такий стан справ, викликаний високою ризикованістю банківського інвестування в реальний сектор економіки (різкий стрибок проблемної заборгованості в портфелі банку після кризи 2008 року призвів до недовіри банків до більшості потенційних позичальників) і недостатньою державною підтримкою банківської інвестиційної діяльності, неналежною системою підготовки програм і проектів для державного інвестування. За таких умов потрібно створювати дієві механізми державної підтримки банківської інвестиційної діяльності, а особливе місце

в цьому процесі має бути відведено Національному банку України як головному регуляторові роботи банківського сектору.

Виходячи з аналізу літературних джерел [3, с. 142; 4; 5, с. 5; 6, с. 11; 7, с. 12], проблемами, що перешкоджають ефективному державному регулюванню банківської інвестиційної діяльності в Україні, є:

- відсутність мережі спеціалізованих державних і комерційних інвестиційних банків;
- невизначеність функціональної незалежності та ступеня координації діяльності між Національним банком України та Міністерством економічного розвитку і торгівлі;
- висока вартість кредитних ресурсів;
- надмірне загальне податкове навантаження, що перевищує загальні можливості економіки;
- брак економічних стимулів щодо здійснення банками фінансово-кредитного забезпечення інвестиційної діяльності – податкові пільги, субсидії та інше;
- низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання внаслідок несформованості економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні та модернізаційні процеси;
- пріоритетність вирішення поточних короткотермінових завдань над довгостроковим розвитком;
- ефект замкнутого кола, коли банки не кредитують, тому що позичальники мають поганий фінансовий стан, а підприємства не беруть кредити з причини вкрай високих процентних ставок, коротких строків кредитування і суворих вимог до застави;
- великий ступінь залежності рішень державних органів влади від політичної кон'юнктури та замовлень олігархічних кланів.

Слід зауважити, що першопричиною повільного розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні є несприятливий інвестиційний клімат, спричинений відсутністю ефективного державного регулювання. Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності – це розроблення і застосування державними органами заходів та інструментів впливу на банківську інвестиційну діяльність з метою досягнення фундаментальних цілей суспільства. В Україні є кілька головних органів, які здійснюють державне регулювання банківської інвестиційної діяльності (рис. 3) [8, с. 220].

Варто відзначити, що особливе значення у процесі розвитку інвестиційної діяльності в Україні відіграє банківська система, оскільки саме розвиток кредитних відносин визначає забезпеченість фірм зовнішніми фінансовими ресурсами для розвитку. Відповідно і регулювання кредитної діяльності банківської системи значною мірою визначає розвиток інвестиційних процесів у

економіці. Це означає, що першочергову роль у процесі регулювання інвестиційної діяльності держави відіграє Національний банк України (далі – НБУ). Окрім того, він виступає головним органом державного регулювання макроекономічних процесів за допомогою грошово-кредитних методів [9]. Тому, на нашу думку, потрібно більш детально дослідити вплив НБУ на банківську інвестиційну діяльність.



Рис. 3. Органи, які здійснюють державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні

Регулювання банківської інвестиційної діяльності здійснюється Національним банком України на підставі використання оптимальної системи інструментів. Законом України «Про банки і банківську діяльність» [10] визначено дві форми державного регулювання діяльності банків, що здійснюється Національним банком України: адміністративне та індикативне регулювання (рис. 4).

Результати емпіричного аналізу, проведеного вище, засвідчили, що інвестиційна діяльність банків протягом останніх чотирьох років фактично не зростає. Однією з головних причин цього є відсутність належного стимулювання з боку НБУ. За сучасного підходу до його регулювання банківської діяльності він не створює для банків пріоритетів у здійсненні кредитування. Чи банк кредитує придбання закордонних авто, чи споживчі потреби фізичних

осіб, чи фінансування стратегічно важливого для розвитку економіки проекту, згідно з вимогами НБУ банки здійснюють однакове резервування, мають виконувати однакові обов'язкові нормативи. Такий підхід суперечить політиці держави щодо розвитку інвестиційної діяльності. Національний банк не створює стимулів для банків інвестувати кошти в розвиток реального сектору економіки, а самим банкам головне – отримати вищі прибутки за низького рівня ризиків, що стримує розвиток банківського інвестиційного кредитування.



Рис. 4. Державне регулювання діяльності банків, що здійснює НБУ [22, с. 7]

Створити сприятливі регуляторні умови для розвитку банківського інвестиційного кредитування НБУ може шляхом здійснення таких заходів.

1. Однією з основних складових формування сприятливих умов для розвитку банківського інвестиційного кредитування є зниження вартості цих позик. Цього можна досягнути шляхом перегляду чинної системи резервування

коштів комерційних банків шляхом зниження норми резервування за позиками, наданими на інвестиційні потреби розвитку реального сектору економіки.

2. Слід забезпечити пріоритетне виділення рефінансування банкам, що фінансують стратегічно важливі для розвитку економіки проекти. Можна також збільшити терміни позик рефінансування банкам, які надають довгострокові інвестиційні кредити. Також слід знизити процентні ставки за операціями рефінансування НБУ – це позитивний сигнал як для ринку, так і для економіки України в цілому. Адже за чинних кредитних ставок рефінансування рентабельно працювати може тільки торгівля. Основними принципами, на яких повинна базуватися політика рефінансування, – це виваженість, прозорість і контроль з боку Національного банку України.

3. Запровадити державне відшкодування (часткове) процентних ставок за довгостроковими інвестиційними кредитами, що спрямовуються у пріоритетні галузі економіки, і передбачити ці обсяги відшкодування в Державному бюджеті. Для цього потрібно виділити в Державному бюджеті України кошти на компенсацію відсотків, створити на базі Міністерства економічного розвитку та торгівлі України відповідну конкурсну комісію з числа працівників міністерства, наукових і науково-педагогічних працівників, що займаються цією проблематикою, представників громадських організацій.

Надання компенсації потрібно здійснювати після певного терміну користування кредитом, щоби можна було оцінити процес його реалізації та наявні результати. Сума компенсації не може перевищувати суму, яку позичальник сплачуватиме за користування позикою. Активне використання механізму компенсації частини відсотків за довгостроковими інвестиційними кредитами могло б стати відчутним імпульсом для розвитку економіки України [2, с. 215].

4. НБУ має створювати стимули для створення і розвитку в Україні спеціалізованих інвестиційних банків. Банки, які фінансуватимуть довготривалі, інноваційні та перспективні проекти, повинні мати гнучкіший режим регулювання, бути винагороджені за здійснення ризикових проектів фінансування. Нормативи резервування для таких банків також доцільно диференціювати залежно від структури їхніх активів. У свою чергу, надання державою в особі Національного банку України цим банкам значних ресурсів має супроводжуватися суворим контролем за цільовим та ефективним використанням відповідних коштів.

Отже, основним завданням державного регулювання банківської інвестиційної діяльності має стати створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку довгострокового інвестиційного кредитування. Виконання запропонованих шляхів і способів дасть змогу Національному банку України активізувати інвестиційні процеси у країні та пришвидшити економічний розвиток загалом.

Список використаної літератури

1. Аналітична записка «Щодо тенденцій та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в післякризовий період» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/639>.
2. Другов О. О. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування розвитку економіки України / О. О. Другов, О. М. Юнко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір : (збірник наукових праць) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол.: відп. ред. В. С. Кравців. – Львів, 2012 – Вип. 2 (94). – 647 с.
3. Гетьман О. Проблеми розвитку діяльності інвестиційних банків України / О. Гетьман // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 7. – С. 141–143.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 187 від 27 лютого 2013 року «Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки України на 2013–2014 роки».
5. Коваленко М. М. Сутність і складові механізми державного регулювання банківського сектора економіки / М. М. Коваленко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПі НАДУ «Магістр», 2011. – № 2 (33). – С. 1–10.
6. Міщук О. В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О. В. Міщук // Фінанси, банки, інвестиції: науковий вісник. – 2011. – № 2. – С. 9–12.
7. Коваленко М. М. Банківське регулювання: сутність та характеристика / М. М. Коваленко // Державне будівництво : електронне фахове видання ХарПі НАДУ «Магістр», 2011. – № 2. – С. 1–16.
8. Кльоба Л. Г. Регулювання банківської інвестиційної діяльності / Л. Г. Кльоба // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 219–226.
9. Лукомська О. І. Державні важелі регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні / О. І. Лукомська // ФІЛОСОФІЯ. ПЕДАГОГІКА. СУСПІЛЬСТВО : зб. наук. пр. Рівненського державного гуманітарного університету. – 2012. – Вип. 2.
10. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р. № 2121-III (із змінами та доповненнями).
11. Коваленко М. М. Державне регулювання банківського сектора економіки України / М. М. Коваленко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПі НАДУ «Магістр», 2010. – № 4 (31). – С. 1–9.
12. Руда О. Л. Інвестиційний клімат України та проблеми його формування [Електронний ресурс] / О. Л. Руда // Сьома Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Україна наукова». – Режим доступу : <http://intkonf.org/ruda-ol-investitsiyniy-klimat-ukrayini-ta-problemi-yogo-formuvannya>.
13. Другов О. О. Проблеми та перспективи створення інвестиційних банків в Україні / О. О. Другов, О. М. Юнко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : (зб. наук. пр.) / ВАК України. Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – Вип. 36. – 399 с.
14. Державна програма активізації розвитку економіки України на 2013–2014 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eimg.ppravda.com.ua/files/a/4/a428a25.pdf>

Другов О. О., Юнко О. М.

Состояние и перспективы развития государственного регулирования банковской инвестиционной деятельности в Украине

Исследованы современное состояние и проблемы банковской инвестиционной деятельности в Украине, система государственных органов, регулирующих ее.

Предложена система регуляторных мер, которые целесообразно принять Национальному банку Украины для стимулирования банковского инвестирования в развитие экономики.

Ключевые слова: *банковская инвестиционная деятельность, регулирование, Национальный банк Украины.*

Druhov O. O., Yunko O. M.

The condition and perspectives of development of state regulation of banking investment activity in Ukraine

The current condition and problems of banking investment activity in Ukraine, the system of state institutions that regulate it were have been investigated. The system of regulatory measures that should be applied by National Bank of Ukraine for the stimulating the banking investments into the economy development was suggested.

Key words: *banking investment activity, regulation, The National Bank of Ukraine.*

Другов Олексій Олександрович – доктор економічних наук, доцент, заступник директора з наукової та міжнародної роботи Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ);

Юнко Олена Михайлівна – студентка VI курсу фінансово-економічного факультету Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК [338.45:37]:336(477)

Л. К. Семів

ФІНАНСОВІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ В ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ І НАУКИ В РЕГІОНІ

Визначено сучасні тенденції фінансування ВНЗ України; охарактеризовано основні напрями диверсифікації фінансових джерел розвитку вишів; проаналізовано фінансові можливості українських дослідницьких університетів на шляху інтеграції освіти і науки в регіоні.

Ключові слова: *вища освіта, фінансування, джерела фінансування, університет, науково-дослідні роботи.*

Постановка проблеми. У Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [1] визначено механізми

© Л. К. Семів, 2013